

процесу лише у випадку надходження до суду підтвердження про отримання чи ознайомлення із викликом або повідомленням; передбачити, що підготовче провадження та\або судовий розгляд має бути проведений протягом розумного строку з урахуванням можливості учасників справи взяти участь у розгляді справи; розширити сферу застосування письмового провадження у судах всіх юрисдикцій; поширити особливості розгляду судових справ, які застосовувалися у зв'язку із введенням карантину з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), також і на період дії воєнного чи надзвичайного стану; передбачити можливість дистанційного доступу до автоматизованої системи документообігу суду з використанням власного кваліфікованого електронного підпису судді; удосконалити процедуру врегулювання спору за участю судді.

Ситуація, яка сьогодні склалася в країні, потребує, нестандартних рішень та ідей для того, щоб налагодити доступ учасників до суду. Зараз, як ніколи, всі виклики, які постали перед судовою системою на шляху до запровадження електронного судочинства, повинні вирішуватись рішуче і без зволікань, надмірний формалізм за таких обставин шкодить авторитету судової влади, яка повинна захищати інтереси громадян у будь-яких умовах.

УДК 346.9(043.2)

Різник О.Ю., голова адвокатського об'єднання
«Агентство банкрутства та реструктуризації»,
адвокат, арбітражний керуючий,
м. Київ, Україна

Матвієва Д.А., здобувачка вищої освіти,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ІНСТИТУТ СУБСИДІАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ДІЄВИЙ МЕТОД ПОНОВЛЕННЯ ПРАВ КРЕДИТОРА НА ПОГАШЕННЯ БОРГІВ

Важливим інструментом для поновлення прав суб'єкта господарювання на втрачені внаслідок недобросовісних дій контрагента грошові кошти та для стимулювання суб'єктів вести діяльність добросовісно є процедура банкрутства в межах якої активно розвивається інститут субсидіарної відповідальності винних осіб.

Процедура банкрутства становить важливий етап в існуванні будь-якої компанії, адже вона визначає майбутнє як для боржника, так і для його кредиторів. Однак, у деяких випадках, існує концепція субсидіарної

відповідальності, яка може бути застосована до керівників, учасників та пов'язаних з боржником осіб, які винні у доведенні підприємства до банкрутства. Метою даної наукової роботи є аналіз сутності цієї концепції, її правових аспектів та практичних наслідків.

Одним із юридичних механізмів досягнення таких гарантій захисту прав кредиторів та унеможливлення застосовування процедури банкрутства як інструменту виключно списання боргів є, зокрема, застосування доктрини "пронизування корпоративної вуалі" (piercing the veil of incorporation) згідно якої суд може покласти відповідальність за зобов'язаннями юридичної особи на її органи управління, засновників (учасників, акціонерів) товариства-боржника.

Субсидіарна відповідальність в контексті процедури банкрутства означає, що певні особи, зазвичай директори або учасники компанії, можуть нести особисту відповідальність за зобов'язаннями боржника. Це відбувається в тих випадках, коли встановлено, що ці особи діяли недбало, недостатньо обачно або зі злим умислом для власного збагачення, що призвело до банкрутства компанії.

Юридичним механізмом досягнення такої мети та недопущення використання юридичної особи як інструменту безпідставного збагачення за чужий рахунок є притягнення винних осіб у доведенні боржника до банкрутства, які використовували таку особу як прикриття ("вуаль") для досягнення своїх цілей (отримання доходів, матеріальної вигоди, зокрема через зловживання правом тощо), до додаткової (субсидіарної) відповідальності і стягнення на користь кредиторів непогашених у ліквідаційній процедурі кредиторських вимог.

У національному законодавстві поняття цієї субсидіарної відповідальності закріплене в частині 2 статті 61 КУзПБ - це господарське правопорушення (за вчинення якого засновники (учасники, акціонери), керівник боржника та інші особи, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, можуть бути притягнуті до субсидіарної відповідальності поряд з боржником у процедурі банкрутства у разі відсутності майна боржника), що має обґрунтовуватися судами шляхом встановлення складу такого правопорушення (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони) [1].

Активного розвитку в процедурах банкрутства інститут субсидіарної відповідальності отримав, починаючи із 2019 року, коли почали з'являтися перші висновки Верховного Суду у спорах про застосування такого виду відповідальності до керівників/учасників банкрута.

Верховний Суд у постанові від 17.08.2023 по справі №910/21049/17 дійшов висновку, що метою покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями банкрута є встановлення та притягнення до

відповідальності осіб, які фактично використовували боржника з метою досягнення власних інтересів. Для цього необхідно застосувати принцип «зняття корпоративної вуалі» з метою виявлення осіб, які будь-яким чином мали можливість визначати дії банкрута, та набули істотний актив банкрута внаслідок таких дій [2].

Як неодноразово зазначав Верховний Суд, системний аналіз приписів частини другої статті 61 КУЗПБ свідчить про те, що визначенню розміру субсидіарної відповідальності для звернення із відповідною заявою передують формування ліквідаційної маси, адже законодавець передбачив, що розмір таких вимог визначається різницею між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою, а суми, стягнені в порядку субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства, включаються саме до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані лише для задоволення вимог кредиторів боржника.

Суб'єктом субсидіарної відповідальності може бути особа, яка отримала істотну (відносно масштабу діяльності боржника) вигоду у вигляді збільшення активів, яка не могла б утворитися у випадку відповідності дій засновників та керівника боржника закону, в т.ч. принципу добросовісності (див. постанову Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16) [3].

При вирішенні питання щодо кола обставин, які мають бути доведені суб'єктом звернення (ліквідатором) та, відповідно, підлягають встановленню судом для покладення субсидіарної відповідальності, мають прийматися до уваги також положення ч. 1 ст. 215 Господарського кодексу України та підстави для порушення справи про банкрутство, з огляду на які такими діями можуть бути:

1) вчинення суб'єктами відповідальності будь-яких дій, направлених на набуття майна, за відсутності активів для розрахунку за набуте майно чи збільшення кредиторської заборгованості боржника без наміру її погашення;

2) прийняття суб'єктами відповідальності рішення про виведення активів боржника, внаслідок чого настала неплатоспроможність боржника по його інших зобов'язаннях;

3) прийняття суб'єктами відповідальності рішення, вказівок на вчинення майнових дій чи бездіяльності боржника щодо захисту власних майнових інтересів юридичної особи боржника на користь інших юридичних осіб, що мало наслідком настання неплатоспроможності боржника.

Презумпція субсидіарної відповідальності осіб, що притягуються до неї, є спростовною, оскільки передбачає можливість цих осіб довести відсутність своєї вини у банкрутстві боржника та уникнути відповідальності. Спростовуючи названу презумпцію, особа, яка

притягується до відповідальності, має право довести свою добросовісність, підтвердивши, зокрема, оплатне придбання активу боржника на умовах, на яких за порівняних обставин зазвичай укладаються аналогічні правочини та довівши, що вчинені за її участі (впливу) операції приносять дохід, відображені у відповідності з їх дійсним економічним змістом, а отримана боржником вигода обумовлена розумними економічними чинниками.

Отже, лише якщо ліквідатор із посиланням на ті чи інші докази належно обґрунтував наявність підстав для притягнення особи до субсидіарної відповідальності та неможливість погашення вимог кредиторів внаслідок її дій (бездіяльності), на неї переходить тягар спростування цих тверджень ліквідатора, з урахуванням чого вона має довести, чому письмові документи та інші докази ліквідатора не можуть бути прийняті на підтвердження його доводів, надавши свої докази і пояснення щодо того, як насправді здійснювалася господарська діяльність.

Аналіз судових справ у Єдиному реєстрі судових рішень дозволяє зробити висновок про поширене застосування цього інституту у справах про банкрутство та про позитивні результати для кредиторів від притягнення винних у доведенні до банкрутства підприємств осіб до відповідальності.

Література

1. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.
2. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 17 серпня 2023 року у справі № 910/21049/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112938690>.
3. Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 22.04.2021 у справі № 915/1624/16. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97451198>.

УДК 340.1/8 (043.2)

Слободська І.А., старший викладач,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

БЕЗПІЛОТНИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЗАКОНОДАВЧЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ

З 24 лютого 2022 року захист повітряного простору став першочерговим завданням для Збройних сил України, тому використання безпілотних літальних апаратів/безпілотних повітряних суден (далі –